

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

15. detsember 2022*

Eelotsusetaotlus – Riigiabi – Taastuenergia toetamine – Keskkonna- ja energiaalase riigiabi suunised aastateks 2014–2020 – Taotletud abi ergutav mõju pärast asjaomase projektiga seotud tööde algust – ELTL artikli 108 lõige 3 – Teatamiskohustus – Teatamiskohustuse rikkumise tagajärjed

Kohtuasjas C-470/20,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Riigikohtu (Eesti) 28. septembri 2020. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 29. septembril 2020, menetluses

AS Veejaam,

OÜ Espo

versus

AS Elering,

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: koja president A. Arabadjiev (ettekandja), Euroopa Kohtu asepresident L. Bay Larsen esimese koja kohtuniku ülesannetes ning kohtunikud P. G. Xuereb, A. Kumin ja I. Ziemele,

kohtujurist: A. Rantos,

kohtusekretär: ametnik C. Strömholm,

arvestades kirjalikku menetlust ja 16. märtsi 2022. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- OÜ Espo, esindajad: vandeadvokaadid H. Jürimäe ja T. Laasik,
- AS Elering, esindajad: vandeadvokaadid K. Laidvee ja A. Sigal,
- Eesti valitsus, esindajad: N. Grünberg ja M. Kriisa,
- Euroopa Komisjon, esindajad: A. Bouchagiar, G. Braga da Cruz ja E. Randvere,

* Kohtumenetluse keel: eesti.

olles 2. juuni 2022. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,
on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotluses palutakse tõlgendada ELTL artikli 108 lõiget 3, nõukogu 13. juuli 2015. aasta määruse (EL) 2015/1589, millega kehtestatakse üksikasjalikud eeskirjad Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 108 kohaldamiseks (ELT 2015, L 248, lk 9), artikli 1 punkti c ning keskkonna- ja energiaalase riigiabi suuniste aastateks 2014–2020 (ELT 2014, C 200, lk 1; edaspidi „2014. aasta suunised“) punkti 50.
- 2 Taotlus on esitatud kahe kohtuvaidluse raames, millest esimese pooled on AS Veejaam ja AS Elering, Eesti asutus, kes vastutab taastuvenergia toetuse andmise eest, ning teise pooled on OÜ Espo ja Elering ning mis puudutavad nimetatud äriühingute poolt taastuvenergia toetuse saamist.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

Määrus 2015/1589

- 3 Määruse 2015/1589 artikli 1 punktide b ja c kohaselt:

„Käesolevas määruses kasutatakse järgmisi mõisteid:

[...]

b) „olemasolev abi“ –

- i) igasugune abi, mis oli olemas enne [EL] toimimise lepingu jõustumist vastavates liikmesriikides, see tähendab abiprogrammid ja individuaalne abi, mis kehtisid enne ja mida rakendatakse ka pärast [EL] toimimise lepingu jõustumist vastavates liikmesriikides, ilma et eelõeldu piiraks [Austria Vabariigi, Soome Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi ühinemistingimusi ja Euroopa Liidu aluslepingute muudatusi käsitleva akti (EÜT 1994, C 241, lk 21, ja EÜT 1995, L 1, lk 1)] artiklite 144 ja 172, [akti Tšehhi Vabariigi, Eesti Vabariigi, Küprose Vabariigi, Läti Vabariigi, Leedu Vabariigi, Ungari Vabariigi, Malta Vabariigi, Poola Vabariigi, Sloveenia Vabariigi ja Slovaki Vabariigi ühinemistingimuste ja Euroopa Liidu aluslepingutesse tehtavate muudatuste kohta (ELT 2003, L 236, lk 33)] IV lisa punkti 3 ja nimetatud lisa liite, [akti Bulgaaria Vabariigi ja Rumeenia ühinemistingimuste ja Euroopa Liidu aluslepingutesse tehtavate muudatuste kohta (ELT 2005, L 157, lk 203)] V lisa punkti 2 ja punkti 3 alapunkti b ja nimetatud lisa liite ning [akti Horvaatia Vabariigi ühinemistingimuste ning Euroopa Liidu lepingus, Euroopa Liidu toimimise lepingus ja Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingus tehtavate muudatuste kohta (ELT 2012, L 112, lk 21)] IV lisa punkti 2 ja punkti 3 alapunkti b ja nimetatud lisa liite kohaldamist;
- ii) heakskiidetud abi, see tähendab [Euroopa Komisjoni] või [Euroopa Liidu Nõukogu] poolt heaks kiidetud abikavad või individuaalne abi;

iii) abi, mida peetakse heakskiidetuks vastavalt [nõukogu 22. märtsi 1999. aasta] määruse (EÜ) nr 659/1999[, millega kehtestatakse üksikasjalikud eeskirjad Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 108 kohaldamiseks (EÜT 1999, L 83, lk 1; ELT erivaljaanne 08/01, lk 339),] artikli 4 lõikele 6 või käesoleva määruse artikli 4 lõikele 6 või enne määrust [nr 659/1999], kuid vastavalt selle menetlusele;

[...]

c) „uus abi“ – kogu abi, see tähendab abikavad ja individuaalne abi, mis ei ole olemasolev abi, sealhulgas olemasoleva abi muudatused;

[...]“.

2014. aasta suunised

4 2014. aasta suuniste punktides 49–52 on märgitud:

„(49) Keskkonna- ja energiaalast riigiabi saab lugeda siseturuga kokkusobivaks üksnes juhul, kui sellel on ergutav mõju. Ergutav mõju ilmneb juhul, kui abi innustab abisaajat muutma oma käitumist, et parandada keskkonnakaitset või kindla, taskukohase ja säästva energiaturu toimimist, ning ilma abita sellist muutust ei toimuks. Abiga ei tohi subsideerida sellise tegevuse kulusid, mida äriühing teeks niisamagi, ning sellega ei tohi hüvitada majandustegevuse tavalist äririski.

(50) Komisjon on seisukohal, et abil puudub abisaajale ergutav mõju juhtudel, kui töö projektiga on käivitunud juba enne seda, kui abisaaja riiklikele asutustele abitaotluse esitab. Juhtudel, kui abisaaja alustab projekti rakendamist enne abi taotlemist, ei loeta sellele projektile antud mis tahes abi siseturuga kokkusobivaks.

(51) Liikmesriigid peavad kehtestama abitaotlusvormi ning seda kasutama. Abitaotlusvorm sisaldab vähemalt taotleja nime ja ettevõtte suurust, projekti kirjeldust, sealhulgas selle asukohta ning algus- ja lõppkuupäeva, projekti läbiviimiseks vajalikku abisummat ja abikõlblikke kulusid. Taotlusvormil peavad abisaajad kirjeldama, milline oleks olukord siis, kui abi ei saadaks, st olukorda, mida nimetatakse vastupidiseks stsenaariumiks või alternatiivseks stsenaariumiks või projektiks. [...]

(52) Taotlusvormi kättesaamisel peab abi andev ametiasutus kontrollima vastupidise stsenaariumi usaldusvärsust ja kinnitama, et abil on soovitud ergutav mõju. Vastupidine stsenaarium on usaldusväärne, kui see on autentne ja seotud otsuse tegemise tingimustega ajal, mil abisaaja teeb investeeringu kohta otsuse. [...]“.

2014. ja 2017. aasta otsus

5 Komisjon leidis oma 28. oktoobri 2014. aasta otsuses taastuvatest energiaallikatest toodetud elektrienergia ja töhusa koostootmise abikava kohta (riigiabi SA.36023) (ELT 2015, C 44, lk 2; edaspidi „2014. aasta otsus“), et kuigi Eesti abikava rikub ELTL artikli 108 lõikes 3 ette nähtud kohustust, täidab kava ühenduse suunistes keskkonnakaitsele antava riigiabi kohta (EÜT 2001,

C 37, lk 3; ELT eriväljaanne 08/02, lk 76), keskkonnakaitseks antavat riigiabi käsitlevates ühenduse suunistes (ELT 2008, C 82, lk 1) ja 2014. aasta suunistes ette nähtud tingimusi, mistõttu on see abikava ELTL artikli 107 lõike 3 punktiga c kokkusobiv.

- 6 Komisjon leidis 6. detsembri 2017. aasta otsuses taastuvate energiaallikate ja tõhusa koostootmise Eesti abikava muudatuste kohta (riigiabi SA.47354) (ELT 2018, C 121, lk 7; edaspidi „2017. aasta otsus“), et kuigi Eesti Vabariik oli abikavas, mis oli 2014. aasta otsuse ese, rakendanud muudatusi vastuolus ELTL artikli 108 lõikega 3, on nendest muudatustest tulenev abikava siseturuga kokkusobiv ELTL artikli 107 lõike 3 tähenduses.

Eesti õigus

- 7 Elektrituruseaduse (RT I 2015, 43; edaspidi „ELTS“) §-des 59, 59¹ ja 108 on ette nähtud:

„§ 59. Toetus

(1) Tootjal on õigus saada põhivõrguettevõtjalt toetust:

- 1) taastuvast energiaallikast tootmiseseadmega, mille netovõimsus ei ületa 100 [megavatti (MW)];
- 2) alates 2010. aasta 1. juulist elektrienergia eest, kui ta on selle tootnud biomassist koostootmise režiimil, välja arvatud juhul, kui biomassist toodetakse elektrienergiat kondensatsioonirežiimil, siis toetust ei maksta. Koostootmise täpsema juhise kehtestab Vabariigi Valitsus määrusega valdkonna eest vastutava ministri ettepanekul. Koostootmise täpsema juhise ettepaneku esitamisel Vabariigi Valitsusele võtab valdkonna eest vastutav minister aluseks Konkurentsiameti ettepaneku;

[...]

- 4) elektrienergia eest, kui ta on selle tootnud tõhusa koostootmise režiimil tootmiseseadmega, mille elektriline võimsus ei ületa 10 MW;

[...]

§ 59¹. Toetuse tingimused

(1) Käesoleva seaduse §-s 59 nimetatud toetuse saamiseks peavad olema täidetud järgmised tingimused:

- 1) elektrienergia on toodetud käesoleva seaduse ja võrgueeskirja nõuete kohase tootmiseseadmega;
- 2) tootja täidab käesoleva seaduse 4. peatükis ja §-s 58 sätestatud kohustusi.

(2) Tootja ei saa toetust:

- 1) käesoleva seaduse § 59 lõike 1 punktis 5 nimetatud tingimustel, kui kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguste hind on väiksem kui 10 eurot ühe [süsinikdioksiidi (CO₂)] tonni eest;

- 2) elektrienergia eest käesoleva seaduse § 59 lõike 2 punkti 1 alusel, kui see on toodetud tootmiseseadmega, mille võimsuse kasutatavuse eest saab tootja toetust § 59 lõike 2 punkti 4, 5 või 6 alusel;
- 3) kui tuuleenergiast elektrienergia tootjale on riik maksnud sama tootmiseseadme eest investeeringutoetust;
- 4) kui puuduvad elektrienergia tootmiseks vajalikud keskkonnalaad või tootja rikub keskkonnalubadega sätestatud tingimusi;
- 5) elektrienergia eest, mis on toodetud elektrijaama omatarbeks.

(3) Käesoleva seaduse § 59 lõikes 2 nimetatud taotluses esitatakse tootmiseks kasutatud seadmete andmed, toetuse saamiseks õigusaktides ettenähtud andmed ning elektrienergia päritolu selgitamiseks vajalikud põhivõrguettevõtja kehtestatud andmed, kui elektrienergia päritolu ja kogust ei ole võimalik üheselt määrata.

[...]

§ 108. Toetuse kehtivusaeg

(1) Käesoleva seaduse § 59 lõike 1 punktide 1–4 alusel ettenähtud toetust võib maksta tootmise alustamisest alates 12 aasta jooksul ning punkti 5 alusel ettenähtud toetust 20 aasta jooksul. Enne 2002. aasta 1. jaanuari tööd alustanud tootmiseseadmega taastuvast energiaallikast toodetud elektrienergia eest võib §-s 59 nimetatud toetust maksta kuni 2012. aasta 31. detsembrini.

[...]

(3) Käesolevas paragrahvis nimetatud tootmise alustamise ajana käsitatakse päeva, millal nõuetekohane tootmiseseade esimest korda annab elektrienergiat võrku või otseliini.

[...].“

Põhikohtuasjad ja eelotsuse küsimused

- 8 Veejaam tootis ajavahemikul 2001–2015 Joaveski (Eesti) hüdroelektrijaamas elektrienergiat kahe tootmiseseadmega, mille võimsus oli vastavalt 100 kilovatti (kW) ja 200 kW. Veejaam sai kõnealuse Eesti abikava kohast taastuenergia toetust ajavahemikul 2001–2012. See äriühing asendas 2015. aastal nimetatud tootmiseseadmed uue, 200 kW võimsusega turbiin-generaatoriga, mis paigaldati hüdroelektrijaama endisele paisule, mistõttu senistel seadmetel jäi alles vaid üks mõõtepunkt. Veejaam esitas 21. jaanuaril 2016 andmed uue seadme kohta Eleringile taastuenergia toetuse taotlemiseks. Taotlus jäeti rahuldamata põhjusel, et toetust võib maksta ainult esiteks uue tervikliku tootmiseseadmega toodetud elektrienergia eest ja teiseks selleks, et soodustada uute ettevõtjate sisenemist turule, mitte aga toetada elektritootjaid alaliselt.
- 9 Espo tootis ajavahemikul 2004–2009 Pikru (Eesti) hüdroelektrijaamas elektrienergiat turbiiniga, mille võimsus oli 15 kW. 2009. aastal alustas tööd uus turbiin võimsusega 45 kW. Espo sai taastuenergia toetust ajavahemikul 2004–2015. Abitaotlus, mille Espo esitas 2016. aastal Eleringile uue turbiiniga toodetud energia eest, jäeti rahuldamata sisuliselt samadel põhjustel kui need, mille Elering esitas Veejaama taotluse kohta.

- 10 Veejaam ja Espo esitasid kumbki Eleringi otsuste peale, millega keelduti neile taastuenergia toetuste andmisest, kaebused Tallinna Halduskohtule (Eesti). Tallinna Halduskohus jättis kõnealused kaebused 10. oktoobri 2017. aasta ja 27. oktoobri 2017. aasta otsusega rahuldamata, mille järel esitasid asjaomased äriühingud nende otsuste peale apellatsioonkaebuse Tallinna Ringkonnakohtule (Eesti). Pärast seda, kui need apellatsioonkaebused jäeti rahuldamata, pöördusid Veejaam ja Espo kassatsioonkaebusega Riigikohtusse (Eesti), kes on eelotsusetaotluse esitanud kohus.
- 11 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et põhikohtuasjade lahendus sõltub sellest, kas taastuenergia toetuse andmisel tuleb „tootmise alustamise ajana“ ELTS § 108 lõike 3 tähenduses arvesse võtta üksnes tootmise esmase käivitamise kuupäeva asjaomases elektrijaamas või võimaldab „tootmiseseadme“ pelk asendamine mõne teise olemasoleva seadmega asuda seisukohale, et uuesti on aset leidnud „tootmise alustamine“.
- 12 Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab samuti, et põhikohtuasjade lahendamiseks tuleb arvesse võtta riigiabi valdkonda reguleerivaid liidu õigusnorme.
- 13 Sellega seoses märgib Riigikohus esiteks, et ELTS §-d 59 ja 59¹ tuginevad põhimõttele, mille kohaselt tuleb abitaotlus esitada pärast toetuskõlblike tootmiseseadmete paigaldamist, ja et tootjal on õigus toetust saada niipea, kui ta vastab Eesti õigusnormides sätestatud tingimustele, kusjuures liikmesriigi asutusel ei ole selles osas mingit kaalutusõigust. Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et komisjon on pidanud neid õigusnorme siseturuga kokkusobivaks, kui ta kiitis oma 2014. aasta otsusega ja 2017. aasta otsusega heaks Eesti erinevad taastuenergia toetuskeemid, mida rakendati alates 2003. aastast.
- 14 Samas tõdeb eelotsusetaotluse esitanud kohus, et 2014. aasta suuniste punkti 50 kohaselt puudub abil ergutav mõju – mis on üks tingimustest, mis võimaldab asuda seisukohale, et abi on siseturuga kokkusobiv – kõigil juhtudel, kus abisaaja on esitanud oma abitaotluse riiklikele asutustele pärast asjaomase projektiga seotud tööde algust. Seega tekib küsimus võimalikust ebakõlast ühelt poolt 2014. aasta otsuse ja 2017. aasta otsuse ning teiselt poolt 2014. aasta suuniste vahel osas, mis puudutab Eesti abikavaga ette nähtud taastuenergia toetuse ergutava mõju hindamist. Tegelikult on komisjon nendes otsustes möönnud võimalust esitada abitaotlus ka pärast asjaomaste uute tootmiseseadmete paigaldamist.
- 15 Lisaks tuletab see kohus meelde, et põhikohtuasja menetluses palus ta komisjonilt arvamust määruse 2015/1589 artikli 29 lõike 1 tähenduses, mille see institutsioon andis 2020. aastal eelkõige seoses küsimusega, kas toetusel, mille taotlus esitati 2016. aastal, oli ergutav mõju isegi juhul, kui abitaotlusega seotud tootmiseseadmed paigaldati ja võeti kasutusele enne abitaotluse esitamist. Selles arvamuses kinnitas aga komisjon, et Veejaamal ja Espol ei olnud õigust 2014. aasta suuniste alusel kõnealust toetust saada, kuna need äriühingud esitasid abitaotluse pärast uute tootmiseseadmete paigaldamist, mis kinnitab, et nad olid valmis asjaomast projekti ellu viima isegi ilma kõnealuse toetuseta.
- 16 Teiseks märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et komisjon väitis arvamuses, et Veejaamaga samas olukorras oleval äriühingul, kes on teinud uute tootmiseseadmete paigaldamise töid, et täita elektri tootmiseks vajaliku keskkonnaloa saamise muutunud tingimusi, ei ole õigust taastuenergia toetusel. Igal juhul oleks need tööd tulnud teostada, kuna need olid ette nähtud asjaomase liikmesriigi õigusnormidega, mistõttu ei ole toetusel mingit ergutavat mõju.

- 17 Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab siiski, et ilma taastuenergia toetuse saamise väljavaateta oleks Veejaam pidanud elektritootmise lõpetama elektri tootmiseks vajaliku keskkonnaloo saamise tingimuste muutumise tõttu ning et seetõttu on toetusel, mis võimaldas kõnealusel äriühingul oma tootmiseseadmed välja vahetada, tõepoolest ergutav mõju. Eelotsusetaotluse esitanud kohus on sellega seoses arvamusel, et kuna ELTS näeb ette, et iga taotleja, kes vastab seaduses sätestatud tingimustele, võib saada toetust, siis ei oma toetuse andmisel tähtsust põhjus, miks tootja paigaldas uue tootmiseseadme.
- 18 Kolmandaks märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et nagu nähtub 2014. aasta otsusest, oli Eesti Vabariik ette näinud kaks taastuenergia toetuskeemi. Vastavalt esimesele skeemile (edaspidi „vana toetuskeem“) olid toetuskõlblikud üksnes olemasolevad tootjad, kes olid alustanud elektrienergia tootmist hiljemalt 1. märtsil 2013, ning toetust anti automaatselt, kui seaduses kehtestatud tingimused olid täidetud. Eelotsusetaotluse esitanud kohus täpsustab, et see skeem pidi kehtima kuni 31. detsembrini 2014. Teine skeem (edaspidi „uus toetuskeem“) nägi ette, et alates 1. jaanuarist 2015 saavad tootjad, kes alustasid oma tootmist pärast 1. märtsi 2013, toetust üksnes konkureeriva pakkumismenetluse raames.
- 19 Eesti Vabariik ei kehtestanud aga seadusandlikke meetmeid, mis oleksid võimaldanud rakendada uut toetuskeemi, ja jätkas vana toetuskeemi kohaldamist kuni 2017. aastani, võimaldades toetust saada seega ka tootjatel, kes olid tootmist alustanud pärast 1. märtsi 2013. Seega tuvastas komisjon oma 2017. aasta otsuses õigesti, et Eesti Vabariik rikkus ELTL artikli 108 lõikes 3 ette nähtud riigiabi rakendamise keeldu.
- 20 Käesoleval juhul tekib seega küsimus, kas määrusega 2015/1589 kehtestatud „olemasoleva abi“ ja „uue abi“ eristamist silmas pidades tuleb kõnealune abi juhul, kui komisjon on tunnistanud siseturuga kokkusobivaks nii olemasoleva abikava – see tähendab vana toetuskeemi – kui ka selle kavandatud muudatused – see tähendab uue toetuskeemi – ja kui liikmesriik jätkas vana toetuskeemi kohaldamist pärast selle liikmesriigi poolt komisjonile märgitud kuupäeva, kvalifitseerida „olemasolevaks abiks“ või „uueks abiks“.
- 21 Neljandaks märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et juhul kui Euroopa Kohus jõuab seisukohale, et vana toetuskeemi saab pärast 31. detsembrini 2014 õiguspäraseks lugeda üksnes 2017. aasta otsuse vastuvõtmise teel, tekib küsimus, kas Veejaam ja Espo võisid toetust saada alates 2016. aastast, see tähendab alates ajast, mil need äriühingud taotlesid toetuse maksmist. Konkreetselt palub eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtul selgitada, kas olukorras, kus komisjon on tagantjärele otsustanud mitte esitada vastuväiteid ELTL artikli 108 lõiget 3 rikkudes rakendatud abikavale, on tegevusabi saamiseks õigustatud äriühingutel õigus taotleda abi maksmist komisjoni otsusele eelneva aja eest, kui liikmesriigi õigusnormid seda võimaldavad.
- 22 Viiendaks, mis puudutab eelkõige Espo olukorda, siis tuletab eelotsusetaotluse esitanud kohus meelde, et nimetatud äriühing paigaldas 2009. aastal uue tootmiseseadme ja taotles 2016. aastal toetust selle seadmega toodetud elektrienergia eest. Juhul kui Euroopa Kohtu vastusest eelotsuse küsimustele järeldub, et ajavahemikul 2015–2017 kujutas vana toetuskeem endast õigusvastast toetuskeemi ELTL artikli 108 lõike 3 rikkumise tõttu, leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et Espo taotlust toetuse maksmiseks ei saa siiski rahuldamata jätta, kuna tema tootmiseseade paigaldati 2009. aastal, see tähendab ajal, mil see vana toetuskeem oli heaks kiidetud sellega, et 2014. aasta otsuses tunnistati see siseturuga kokkusobivaks. Seega tekib küsimus, kas Espo, kes ühelt poolt alustas sellise projekti elluviimist, mis vastab tingimustele, mis tunnistati siseturuga kokkusobivaks ajal, mil abikava rakendati seaduslikult, kuid kes teiselt poolt taotles riigiabi alles 2016. aastal, puudutab ELTL artikli 108 lõikest 3 tulenev riigiabi rakendamise keeld.

23 Neil asjaoludel otsustas Riigikohus menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

- „1. Kas Euroopa Liidu riigiabi reegleid, sh eriti [2014. aasta suuniste] p[unktis] 50 sätestatud ergutava mõju nõuet, saab tõlgendada selliselt, et nendega on kooskõlas selline riigiabi kava, mis võimaldab taastuenergia tootjal riigiabi väljamaksmist taotleda pärast projekti töödega alustamist, juhul kui riigisisene säte annab toetuse saamise õiguse igale tootjale, kes täidab seaduses sätestatud tingimused, ega anna selles osas pädevale asutusele kaalutusõigust?
2. Kas riigiabi ergutava mõju välistab igal juhul see, kui riigiabiks alust andev investeering tehti keskkonnaloa tingimuste muutumise tõttu, sh olukorras, kus, nagu praegusel juhul, oleks taotleja riigiabi mitteraamimise korral oma tegevuse loa rangemate tingimuste tõttu tõenäoliselt lõpetanud?
3. Kas olukorras, kus, nagu praegusel juhul, komisjon on riigiabi otsusega tunnistanud siseturuga kokkusobivaks nii olemasoleva abikava kui ka kavandatud muudatused ning riik on muu hulgas selgitanud, et rakendab olemasolevat abikava ainult teatud tähtpäevani, on kehtiva seaduse alusel olemasoleva abikava rakendamise jätkamisel riigi selgituses toodud tähtajast pikemalt tegemist uue abiga [määruse 2015/1589] artikli 1 p[unkti] c mõttes, arvestades muu hulgas Euroopa Kohtu seisukohti [kohtuasjas, milles tehti 26. oktoobri 2016. aasta kohtuotsus DEI ja komisjon vs. Alouminion tis Ellados (C-590/14 P, EU:C:2016:797, punktid 49 ja 50)]?
4. Kas olukorras, kus komisjon on tagantjärele otsustanud mitte esitada vastuväiteid [ELTL] artikli 108 lõike 3 rikkudes rakendatud abikavale, on tegevusabi saamiseks õigustatud isikutel õigus taotleada abi maksmist ka komisjoni otsusele eelneva aja eest, eeldusel et riigisisene menetlusõigus seda võimaldab?
5. Kas abikava raames tegevusabi taotlejal, kes alustas siseturuga kokkusobivaks loetud tingimustele vastava projekti elluviimist ajal, mil abikava rakendati seaduslikult, kuid kes taotles riigiabi ajal, mil abikava oli komisjoni teavitamata pikendatud, on sõltumata [ELTL] artikli 108 lõike 3 sätestatust õigus riigiabi saada?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

Sissejuhatavad märkused

- 24 Nagu märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, sõltub põhikohtuasjades küsimus, kas Veejaamal ja Espol on õigus saada põhikohtuasjas kõne all olevat taastuenergia toetust, eelkõige mõistete „tootmiseseade“ ja „tootmise alustamine“ tõlgendusest, nagu need on ette nähtud vastavalt ELTS §-s 59¹ ja § 108 lõikes 3. Täpsemalt on eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates tema ülesanne kindlaks teha, kas „tootmise alustamise ajaks“ selle sätte tähenduses tuleb lugeda üksnes aega, mil hüdroelektrijaamas algas tootmine, või võib selleks pidada ka aega, mil olemasolev seade pelgalt asendatakse „tootmiseseadmega“.
- 25 Sellega seoses tuleb ühelt poolt märkida, et nagu nähtub väljakujunenud kohtupraktikast, ei ole Euroopa Kohtu ülesanne tõlgendada riigisiseseid õigusnorme (vt selle kohta 8. septembri 2022. aasta kohtuotsus Ametic, C-263/21, EU:C:2022:644, punkt 64). Teiselt poolt tuleb märkida, et 2014. aasta otsuses ja 2017. aasta otsuses, mis võeti vastu Eesti Vabariigi teatatud toetusskeemide alusel, määras komisjon kindlaks ELTS § 108 lõikes 3 osutatud „tootmise

alustamise“ aja, selleks et teha kindlaks, millal algab ajavahemik, mille jooksul võib ettevõtja saada riigiabi vana toetuskeemi raames. Eelkõige määrati nendes otsustes kindlaks toetuse maksmise tingimused, mille hulgas on tingimus, et toetust ei tohi maksta pärast 12 aasta möödumist alates tootmise alustamisest.

- 26 Neil asjaoludel, nagu märkis ka kohtujurist oma ettepaneku punktis 24, on oluline rõhutada, et eelotsusetaotluse esitanud kohus peab oma kaalutlusõiguse teostamisel järgima 2014. aasta otsust ja 2017. aasta otsust. Lisaks peab see kohus võtma arvesse ka Euroopa Kohtu praktikat, mille kohaselt sellise otsuse ulatust, millega komisjon ei esita liikmesriigi teatatud toetuskeemi kohta vastuväiteid, ei tule kindlaks määrata mitte ainult nimetatud otsuse teksti enda alusel, vaid ka lähtudes asjaomase liikmesriigi teatatud toetuskeemist (vt selle kohta 16. detsembri 2010. aasta kohtuotsus *Kahla Thüringen Porzellan vs. komisjon*, C-537/08 P, EU:C:2010:769, punkt 44).

Esimene küsimus

- 27 Esimese küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas 2014. aasta suuniste punkte 49 ja 50 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus riigisisesed õigusnormid, millega kehtestatakse taastuenergia abikava, mis võimaldab abi taotlejal saada riigiabi isegi siis, kui taotlus on esitatud pärast asjaomase projekti elluviimise alustamist.
- 28 2014. aasta suuniste punktist 49 nähtub, et taastuenergia toetust saab lugeda siseturuga kokkusobivaks üksnes juhul, kui sellel on ergutav mõju. Ergutav mõju ilmneb juhul, kui abi innustab abisaajat muutma oma käitumist ning kui ilma abita sellist muutust ei toimuks. Nii tuleneb suuniste punktist 50, et komisjon on seisukohal, et abil puudub abisaajale ergutav mõju juhtudel, kui töö projektiga on käivitunud juba enne seda, kui abisaaja riiklikele asutustele abitaotluse esitab.
- 29 Mis puudutab sellise õigusakti nagu 2014. aasta suunised ulatust, siis tuleb meenutada, et Euroopa Kohtu praktika kohaselt kuulub abimeetmete siseturuga kokkusobivuse hindamine ELTL artikli 107 lõike 3 alusel komisjoni ainupädevusse, alludes liidu kohtute kontrollile. Komisjonil on selles osas lai kaalutlusõigus, mille kasutamine hõlmab keerulisi majanduslikke ja sotsiaalseid hinnanguid. Kaalutlusõiguse kasutamisel võib komisjon kehtestada suuniseid, et kindlaks määrata kriteeriumid, mille alusel ta kavatses hinnata, kas liikmesriikide planeeritavad abimeetmed on siseturuga kooskõlas (19. juuli 2016. aasta kohtuotsus *Kotnik jt*, C-526/14, EU:C:2016:570, punktid 37–39).
- 30 Sellega, et komisjon võtab vastu selliseid käitumisreegleid ja annab nende avaldamisega teada, et ta kavatses neid edaspidi nendega hõlmatud juhtumitele kohaldada, piirab ta oma kaalutlusõigust ega saa neist reeglitest üldjuhul kõrvale kalduda ilma, et tema suhtes olenevalt olukorrast rakendataks sanktsioone selliste õiguse üldpõhimõtete rikkumise eest nagu võrdne kohtlemine või õiguspärase ootuse kaitse. Siiski ei saa komisjon käitumisreeglite vastuvõtmisega loobuda talle ELTL artikli 107 lõike 3 punktiga b antud kaalutlusõiguse kasutamisest. Niisuguse dokumendi nagu 2014. aasta suunised vastuvõtmine ei vabasta seega komisjoni kohustusest analüüsida konkreetseid erandlikke asjaolusid, millele liikmesriik mingi kindla juhtumi puhul tugineb, et taotleda ELTL artikli 107 lõike 3 punkti b vahetut kohaldamist ja põhjendada oma keeldumist rahuldada abitaotlus (vt analoogia alusel 19. juuli 2016. aasta kohtuotsus *Kotnik jt*, C-526/14, EU:C:2016:570, punktid 40 ning 41).

- 31 Eespool toodust tuleneb ühest küljest, et 2014. aasta suunistes sisalduvate käitumisreeglite vastuvõtmisega piirab komisjon ainult ise enda pädevust oma kaalutusõiguse teostamisel nii, et kui liikmesriik teatab komisjonile abikavast, mis on nende reeglitega kooskõlas, on komisjon põhimõtteliselt kohustatud selle abikava heaks kiitma. Teisest küljest jääb liikmesriikidele õigus teatada komisjonile abikavadest, mis nendes suunistes ette nähtud kriteeriumidele ei vasta, ning komisjon võib neid abikavasid erandlike asjaolude esinemisel lubada (vt analoogia alusel 19. juuli 2016. aasta kohtuotsus *Kotnik jt*, C-526/14, EU:C:2016:570, punkt 43).
- 32 Sellest järeldub, et 2014. aasta suunised ei loo liikmesriikidele autonoomseid kohustusi, vaid näevad ette üksnes tingimused, mille eesmärk on tagada, et taastuenergia toetused on siseturuga kokkusobivad, mida komisjon peab vastavalt käesoleva kohtuotsuse punktides 29–31 viidatud kohtupraktikale ELTL artikli 107 lõike 3 punkti b alusel talle antud kaalutusõiguse teostamisel arvesse võtma. Seega, nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 33 sisuliselt märkis, tegutseb komisjon viidatud kaalutusõiguse raames, kui ta tunnistab siseturuga kokkusobivaks abikava, mille puhul on ergutava mõju tingimuse täitmine tagatud muul viisil kui abitaotluse esitamisega enne tööde alustamist.
- 33 Eespool toodud kaalutlusi arvestades tuleb esimesele küsimusele vastata, et 2014. aasta suuniste punkte 49 ja 50 tuleb tõlgendada nii, et nendega ei ole vastuolus riigisisesed õigusnormid, millega kehtestatakse taastuenergia abikava, mis võimaldab abi taotlejal saada riigiabi isegi siis, kui taotlus on esitatud pärast asjaomase projekti elluviimise alustamist.

Teine küsimus

- 34 Teise küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas 2014. aasta suuniseid tuleb tõlgendada nii, et riigiabil võib olla ergutav mõju, kui investeeringut, mille ettevõtja tegi selleks, et viia oma tegevus kooskõlla keskkonnanaloo saamise muudetud tingimustega, kuna keskkonnanaloo on nimetatud ettevõtja tegevuse jaoks vajalik, ei oleks tõenäoliselt tehtud ilma asjaomast abi maksmata.
- 35 Sellega seoses on oluline märkida, et 2014. aasta suuniste punktide 51 ja 52 kohaselt peab taotleja toetuse taotlemisel pädeva asutuse vastu võetud vormil kirjeldama, milline oleks tema olukord abi puudumisel, kusjuures see olukord kujutab endast vastupidist stsenaariumi. Lisaks peab pädev asutus taotluse saamisel hindama selle stsenaariumi usaldusväarsust ja kinnitama, et abil on soovitud ergutav mõju. Vastupidine stsenaarium on usaldusväärne, kui see on autentne ja seotud otsuse tegemise tingimustega ajal, mil abisaaja teeb investeeringu kohta otsuse.
- 36 Seega ei tulene nende punktide sõnastusest, et taotletaval abil – selleks et teha investeering, mis on vajalik, et ettevõtja täidaks keskkonnanaloo saamiseks ette nähtud rangemaid tingimusi – ei ole ühelgi juhul ergutavat mõju. Neil asjaoludel tuleb asuda seisukohale, et loa saamise muutunud tingimused on juhul, kui abi ei tuleks maksta, üks asjaoludest, mida liikmesriigi asutused peavad vastupidise stsenaariumi usaldusväarsuse hindamisel arvesse võtma.
- 37 Käesoleval juhul nähtub eelotsusetaotlusest, et Veejaam, kes on ainus põhikohtuasja kaebaja, keda teine eelotsuse küsimus puudutab, tegi esiteks investeeringu, mis seisnes olemasoleva seadme väljavahetamises tootmiseseadmega, selleks et täita uusi tingimusi, mis Eesti õigusnormidega kehtestati elektrienergia tootmiseks vajaliku keskkonnanaloo saamisel, ning teiseks väidab, et vastav investeering sai võimalikuks üksnes taastuenergia toetuse saamise väljavaate tõttu.

- 38 Neil asjaoludel, nagu märkis kohtujurist oma ettepaneku punktis 47, on eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne kindlaks teha Veejaama esitatud vastupidise stsenaariumi usaldusväarsus ja eelkõige kontrollida tõenäosust, et see äriühing oleks lõpetanud oma tegevuse juhul, kui ta kõnealust abi ei oleks saanud. Nagu on meenutatud käesoleva kohtuotsuse punktis 26, on eelotsusetaotluse esitanud kohus selle hindamise käigus kohustatud järgima 2014. aasta otsuses ja 2017. aasta otsuses kindlaks määratud tingimusi. Nimetatud kohus peab kõnealuse stsenaariumi usaldusväarsuse kontrollimisel analüüsima asjakohaste tõendite kogumit ja selliseid andmeid nagu tulud ja kulud, mis Veejaamale oleksid ilma abita tekkinud elektrienergia tootmisel kooskõlas uute tingimustega, mis peavad olema täidetud kõnealuse keskkonnaloa saamiseks.
- 39 Neid kaalutlusi arvestades tuleb teisele küsimusele vastata, et 2014. aasta suuniseid tuleb tõlgendada nii, et riigiabil võib olla ergutav mõju, kui investeringut, mille ettevõtja tegi selleks, et viia oma tegevus kooskõlla keskkonnaloa saamise muudetud tingimustega, kuna keskkonnaluba on nimetatud ettevõtja tegevuse jaoks vajalik, ei oleks tõenäoliselt tehtud ilma asjaomast abi maksmata.

Kolmas küsimus

- 40 Kolmanda küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas määruse 2015/1589 artikli 1 punkte b ja c tuleb tõlgendada nii, et olemasolev abikava, mille kokkusobivus siseturuga on tuvastatud komisjoni otsusega, tuleb kvalifitseerida „uueks abiks“ selle määruse artikli 1 punkti c tähenduses, kui nimetatud abikava kohaldatakse pärast kuupäeva, millest asjaomane liikmesriik oli komisjoni abi hindamise menetluses, mis selle otsusega lõpetati, teavitanud kui abikava kohaldamise lõppemise kuupäevast.
- 41 Olgu meenutatud, et määruse 2015/1589 artikli 1 punktis b on loetletud olukorrad, mil riigiabi tuleb kvalifitseerida „olemasolevaks abiks“. Eelkõige nähtub selle määruse artikli 1 punkti b alapunktist ii, et heakskiidetud abi, see tähendab komisjoni või nõukogu heakskiidetud abikavad ja individuaalne abi, on olemasolev abi. Lisaks on sama määruse artikli 1 punktis c uus abi määratletud kui „abikavad ja individuaalne abi, mis ei ole olemasolev abi, sealhulgas olemasoleva abi muudatused“.
- 42 Sellega seoses tuleb tõdeda, et riigiabi järelevalve süsteemis, mis on kehtestatud ELTL artiklitega 107 ja 108, erineb menetlus olenevalt sellest, kas tegemist on olemasoleva või uue abiga. Kui olemasoleva abi andmine on vastavalt ELTL artikli 108 lõikele 1 õiguspärane seni, kuni komisjon ei ole seda tunnistanud kokkusobimatuks, siis ELTL artikli 108 lõikes 3 on ette nähtud, et uue abi määramise plaanidest või olemasoleva abi muutmise plaanidest tuleb komisjoni piisavalt aegsasti teavitada ja neid ei tohi rakendada enne, kui menetluses on tehtud lõplik otsus (28. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus *Eco Fox jt*, C-915/19–C-917/19, EU:C:2021:887, punkt 36 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 43 Lisaks selgub Euroopa Kohtu praktikast, et abi kokkusobivuse hindamisel siseturuga tugineb komisjon majandusandmetele ja asjaoludele, mis esinevad asjaomasel turul tema otsuse tegemise ajal, ning võtab eelkõige arvesse selle ajavahemiku pikkust, mille jaoks abi on ette nähtud. Järelikult on olemasoleva abi kehtivusaeg üks tegur, mis mõjutab komisjoni hinnangut selle abi siseturuga kokkusobivuse kohta (26. oktoobri 2016. aasta kohtuotsus *DEI ja komisjon vs. Alouminion tis Ellados*, C-590/14 P, EU:C:2016:797, punkt 49).

- 44 Seega tuleb olemasoleva abi kehtivusaja pikendamist pidada olemasoleva abi muutmiseks ja selle puhul on järelikult vastavalt määruse 2015/1589 artikli 1 punktile c tegemist uue abiga (vt selle kohta 26. oktoobri 2016. aasta kohtuotsus DEI ja komisjon *vs.* Alouminion tis Ellados, C-590/14 P, EU:C:2016:797, punkt 50 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 45 Käesoleval juhul nähtub Euroopa Kohtu käsutuses olevast teabest esiteks, et Eesti Vabariik märkis menetluses, mis puudutab vana toetuskeemi siseturuga kokkusobivuse hindamist, et seda skeemi tuleb rakendada ainult kuni 31. detsembrini 2014; teiseks, et sellest kuupäevast lähtudes andis komisjon 2014. aasta otsuses oma hinnangu, ja kolmandaks, et Eesti Vabariik jättis selle skeemi jõusse aastatel 2015 ja 2016 ehk pärast 31. detsembrit 2014.
- 46 Seega, arvestades käesoleva kohtuotsuse punktis 41 meenutatud mõiste „olemasolev abi“ määratlust ja kohtuotsuse punktides 43 ja 44 mainitud Euroopa Kohtu praktikat, tuleb tõdeda, et vana toetuskeem võidi pärast 2014. aasta otsuse vastuvõtmist ja kuni 31. detsembrini 2014 kvalifitseerida olemasolevaks abiks, kuna selle kokkusobivus siseturuga oli tuvastatud nimetatud otsusega.
- 47 Seevastu ajavahemikul 1. jaanuarist 2015 kuni kuupäevani, mil võeti vastu 2017. aasta otsus, millega tunnistati toetuskeem siseturuga kokkusobivaks veel ka pärast selle skeemi kehtivusaja pikendamist, tuli toetuskeem kvalifitseerida uueks abiks määruse 2015/1589 artikli 1 punkti c tähenduses ja sellest oleks seega tulnud komisjonile ELTL artikli 108 lõike 3 alusel teatada.
- 48 Neid kaalutlusi arvestades tuleb kolmandale küsimusele vastata, et määruse 2015/1589 artikli 1 punkte b ja c tuleb tõlgendada nii, et olemasolev abikava, mille kokkusobivus siseturuga on tuvastatud komisjoni otsusega, tuleb kvalifitseerida „uueks abiks“ selle määruse artikli 1 punkti c tähenduses, kui nimetatud abikava kohaldatakse pärast kuupäeva, millest asjaomane liikmesriik oli komisjoni abi hindamise menetluses, mis selle otsusega lõpetati, teavitanud kui abikava kohaldamise lõppemise kuupäevast.

Neljas ja viies küsimus

- 49 Neljanda ja viienda küsimusega, mida tuleb analüüsida koos, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas ELTL artikli 108 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus, kui rahuldatakse ettevõtja taotlus maksta riigiabi, hoolimata selles sättes ette nähtud teatamiskohustuse rikkumisest ühelt poolt ajavahemikul, mis eelnes komisjoni otsusele, millega see abi tunnistati siseturuga kokkusobivaks, ning teiselt poolt, kui ettevõtja taotles abi ajal, mil see oli õigusvastane, sest sellest ei olnud kõnealust institutsiooni teavitatud, kuigi abiga seotud investeering tehti ajal, mil abikava oli õiguspärane, sest abi kokkusobivus siseturuga oli tuvastatud komisjoni otsusega.

Vastuvõetavus

- 50 Komisjon väidab, et neljas ja viies küsimus on hüpoteetilised ning järelikult ei ole need vastuvõetavad, sest Veejaamal ja Espol ei ole varasema ega uue toetuskeemi alusel õigust saada mingit abi. Nimelt olid need äriühingud kõnealust abi juba saanud ajavahemikul, mis on pikem kui 12 aastat alates elektrienergia tootmise käivitamisest oma vastavates elektrijaamades, kusjuures Eesti õigusnormide kohaselt kujutab see ajavahemik endast maksimaalset kestust, mille jooksul võivad energiatootjad kõnealust abi saada.

- 51 Tuleb märkida, et eeldatakse, et liidu õiguse tõlgendamist puudutavad küsimused, mis liikmesriigi kohus on esitanud õiguslikus ja faktilises raamistikus, mille ta on määratlenud omal vastutusel ja mille paikapidavuse kontrollimine ei ole Euroopa Kohtu ülesanne, on asjakohased. Euroopa Kohus võib keelduda liikmesriigi kohtu esitatud eelotsuse küsimusele vastamast vaid siis, kui on ilmne, et taotletaval liidu õiguse tõlgendusel puudub igasugune seos põhikohtuasja tegelike asjaolude või esemega, kui probleem on hüpoteetiline või kui Euroopa Kohtule ei ole teada vajalikke faktilisi või õiguslikke asjaolusid, et anda tarvilik vastus talle esitatud küsimustele (2. juuni 2022. aasta kohtuotsus SR (tõlkekulud tsiviilkohtumenetluses), C-196/21, EU:C:2022:427, punkt 25).
- 52 Käesoleval juhul piisab, kui tõdeda, et vastus küsimusele, kas Veejaam ja Espo on abikõlblikud, lähtudes faktilistele asjaoludele ja riigisisestele õigusnormidele liikmesriigi kohtu antavast hinnangust, nõuab ELTL artikli 108 lõike 3 tõlgendamist. Lisaks ei ole ilmne, et taotletud tõlgendus ei oleks kuidagi seotud põhikohtuasja faktiliste asjaolude või esemega.
- 53 Järelikult on neljas ja viies küsimus vastuvõetavad.

Sisulised küsimused

- 54 Kõigepealt tuleb märkida, et nagu nähtub kolmandale küsimusele antud vastusest, võib endise abikava kvalifitseerida ajavahemikul 1. jaanuarist 2015 kuni ajani, mil võeti vastu 2017. aasta otsus, „uueks abiks“ määruse 2015/1589 artikli 1 punkti c tähenduses ning et seda abi, mida rakendati ELTL artikli 108 lõikes 3 ette nähtud teatamiskohustust rikkudes, võib selle perioodi jooksul pidada õigusvastaseks. Alles pärast seda, kui 2017. aasta otsuses tuvastati, et abikava on siseturuga kokkusobiv, võib abikava kvalifitseerida „olemasolevaks abiks“ nimetatud määruse artikli 1 punkti b tähenduses.
- 55 Seejärel tuleb märkida, et ELTL artikli 108 lõikes 3 ette nähtud keelu eesmärk on tagada, et abi mõju ei avalduks enne, kui komisjonil on olnud mõistlik aeg asjaomase projekti üksikasjalikuks hindamiseks ja vajaduse korral selle artikli lõikes 2 ette nähtud menetluse algatamiseks. ELTL artikli 108 lõige 3 näeb seega ette uute abikavade ennetava kontrollimise (12. veebruari 2008. aasta kohtuotsus CELF ja ministre de la Culture et de la Communication, C-199/06, EU:C:2008:79, punktid 36 ja 37).
- 56 Olukorras, kus komisjon on ELTL artikli 108 lõikega 3 vastuolus antud abi kohta teinud lõpliku otsuse, milles tunnistatakse abi ELTL artikli 107 alusel siseturuga kokkusobivaks, on Euroopa Kohus otsustanud, et komisjoni lõplikul otsusel ei ole sellist toimet, mis tunnistaks tagasiulatavalt kehtivaks need rakendusaktid, mis on tühised seetõttu, et need on vastu võetud ELTL artikli 108 lõike 3 viimases lauses kehtestatud rakendamiskeeldu rikkudes. Igasugune muu tõlgendus viiks selleni, et soositaks seda, et asjaomane liikmesriik eirab seda sätet, ja selle sätte soovitatav toime kaoks (24. novembri 2020. aasta kohtuotsus Viasat Broadcasting UK, C-445/19, EU:C:2020:952, punkt 21 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 57 Niisuguses olukorras kohustab liidu õigus liikmesriigi kohtuid võtma sobivaid meetmeid õigusvastasuse tagajärgede tõhusaks kõrvaldamiseks. Nimelt, kui abikava – siseturuga kokkusobiva või mitte – puhul ei tooks ELTL artikli 108 lõike 3 rikkumine endaga kaasa suuremat riski või sanktsiooni kui sellesama sätte järgimine, siis oleks liikmesriikidel oluliselt väiksem motivatsioon anda riigiabist teada ja oodata siseturuga kokkusobivust puudutav otsus

- ära ning seega oleks väiksem ka komisjoni kontrolli ulatus (24. novembri 2020. aasta kohtuotsus Viasat Broadcasting UK, C-445/19, EU:C:2020:952, punktid 22 ja 23 ning seal viidatud kohtupraktika).
- 58 Samas tuleb ELTL artikli 108 lõikega 3 vastuolus antud abi tagajärgede puhul teha vahet õigusvastase abi tagasinõudmisel ja intressi maksmisel ajavahemiku eest, mil abi oli õigusvastane (24. novembri 2020. aasta kohtuotsus Viasat Broadcasting UK, C-445/19, EU:C:2020:952, punkt 24 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 59 Ühelt poolt, mis puudutab õigusvastase abi tagasinõudmist, siis ei ole ELTL artikli 108 lõike 3 aluseks oleva eesmärgiga tagada, et siseturuga kokkusobimatut abi kunagi ei anta, vastuolus õigusvastase abi – millest ei ole teatatud – ennatlik väljamaksmine, kui komisjon võtab vastu lõpliku otsuse, milles tunnistatakse see abi siseturuga kokkusobivaks. Järelikult ei ole liikmesriigi kohus kohustatud andma korraldust see abi tagasi nõuda (vt selle kohta 24. novembri 2020. aasta kohtuotsus Viasat Broadcasting UK, C-445/19, EU:C:2020:952, punkt 25 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 60 Teiselt poolt peab liikmesriigi kohus liidu õiguse alusel kohustama abisaajat maksma intressi ajavahemiku eest, mil abi oli õigusvastane. See liikmesriigi kohtul lasuv kohustus tuleneb asjaolust, et abi andmine vastuolus ELTL artikli 108 lõikega 3 annab abisaajale põhjendamatu eelise, mis seisneb esiteks selles, et ta ei maksa intressi, mida ta oleks pidanud tasuma kõnealuselt siseturuga kokkusobiva abi summalt, kui ta oleks pidanud selle komisjoni lõplikku otsust oodates turult laenama, ja teiseks tema konkurentsiseisundi paranemises võrreldes teiste turul tegutsevate ettevõtjatega ajavahemikul, mil abi oli õigusvastane. Nimelt seatakse selle abi õigusvastasuse tagajärjel esiteks need teised ettevõtjad ohtu – mis lõpuks ei realiseerunud –, et antakse siseturuga kokkusobimatut abi, ja teiseks peavad nad konkurentsi seisukohalt taluma niisuguse abi tagajärgi varem, kui nad muidu pidanuks (24. novembri 2020. aasta kohtuotsus Viasat Broadcasting UK, C-445/19, EU:C:2020:952, punktid 26 ja 27 ning seal viidatud kohtupraktika).
- 61 Kuna vastavalt käesoleva kohtuotsuse punktides 59 ja 60 viidatud kohtupraktikale ei ole välistatud, et ettevõtjale võidakse ennatlikult välja maksta abi, mida rakendati ELTL artikli 108 lõikes 3 sätestatud teatamiskohustust rikkudes, kui komisjon võtab vastu lõpliku otsuse, milles tuvastatakse abi kokkusobivus siseturuga, siis ei ole selle sättega vastuolus ka see, kui nimetatud ettevõtja saab abi ajavahemikul, mis eelnes komisjoni niisugusele otsusele alates ajast, mil ettevõtja palus abi maksta.
- 62 Samuti, kui ühelt poolt on komisjon tagantjärele tuvastanud abi kokkusobivuse siseturuga ja teiselt poolt ei ole ettevõtjale antud abi ajavahemikul, mil kõnealust abi tuleb pidada õigusvastaseks ELTL artikli 108 lõikes 3 ette nähtud kohustuse rikkumise tõttu, siis ei saa kõnealune ettevõtja olla kohustatud sama abi õigusvastasuse perioodi eest maksma sellist intressi, nagu on viidatud käesoleva kohtuotsuse punktis 60. Nimelt ei ole sellises olukorras vaja heastada õigusvastasuse tagajärgi käesoleva kohtuotsuse punktis 57 viidatud kohtupraktika tähenduses.
- 63 Mis puudutab käesoleval juhul esiteks neljanda eelotsuse küsimuse aluseks olevat olukorda, mis hõlmab ainult Veejaama, siis nähtub eelotsusetaotlusest, et sellele äriühingule ei makstud ajavahemikul 1. jaanuarist 2015 kuni 2017. aasta otsuse vastuvõtmiseni mingit abi.

- 64 Seega tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtul käesoleva kohtuotsuse punktides 61 ja 62 esitatud kaalutluste alusel teha Veejaama osas järeldused selle kohta, kas nimetatud äriühingul oli võimalik saada abi vana toetuskeemi raames ajavahemikul 1. detsembrist 2015 kuni 2017. aasta otsuse vastuvõtmiseni alates abitaotluse esitamisest.
- 65 Teiseks tuleb seoses viienda eelotsuse küsimusega, mis puudutab Espo olukorda, märkida, et käesoleva kohtuotsuse punktis 60 mainitud kohtupraktikat arvestades tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtul eelkõige kontrollida, kas see äriühing sai asjasse puutuva tootmisseedme 2009. aastal paigaldamiseks abi ajavahemikul, mil vana toetuskeemi ei olnud 2014. aasta otsusega siseturuga kokkusobivaks tunnistatud, selleks et olenevalt olukorrast sisse nõuda intress summadelt, mille äriühing sai kõnealuse toetuskeemi alusel.
- 66 Kõiki eespool toodud kaalutlusi arvestades tuleb neljandale ja viiendale küsimusele vastata, et ELTL artikli 108 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus see, kui rahuldatakse ettevõtja taotlus maksta riigiabi, mis rakendati selles sättes ette nähtud teatamiskohustust rikkudes esiteks ajavahemikul, mis eelnes komisjoni otsusele, millega see abi tunnistati siseturuga kokkusobivaks, ning teiseks, kui ettevõtja taotles abi ajal, mil see oli õigusvastane, sest sellest ei olnud kõnealust institutsiooni teavitatud, kuigi abiga seotud investeering tehti ajal, mil abikava oli õiguspärane, sest abi kokkusobivus siseturuga oli tuvastatud komisjoni otsusega, arvestades et mõlemal juhul tasub abisaaja intressi summadelt, mille ta võib olla saanud ajavahemikul, mil abi loeti õigusvastaseks.

Kohtukulud

- 67 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

1. Keskkonna- ja energiaalase riigiabi suuniste aastateks 2014–2020 punkte 49 ja 50

tuleb tõlgendada nii, et

nendega ei ole vastuolus riigisisesed õigusnormid, millega kehtestatakse taastuvenergia abikava, mis võimaldab abi taotlejal saada riigiabi isegi siis, kui taotlus on esitatud pärast asjaomase projekti elluviimise alustamist.

2. Keskkonna- ja energiaalase riigiabi suuniseid aastateks 2014–2020

tuleb tõlgendada nii, et

riigiabil võib olla ergutav mõju, kui investeeringut, mille ettevõtja tegi selleks, et viia oma tegevus kooskõlla keskkonnaloa saamise muudetud tingimustega, kuna keskkonnaluba on nimetatud ettevõtja tegevuse jaoks vajalik, ei oleks tõenäoliselt tehtud ilma asjaomast abi maksmata.

3. Nõukogu 13. juuli 2015. aasta määruse (EL) 2015/1589, millega kehtestatakse üksikasjalikud eeskirjad Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 108 kohaldamiseks, artikli 1 punkte b ja c

tuleb tõlgendada nii, et

olemasolev abikava, mille kokkusobivus siseturuga on tuvastatud Euroopa Komisjoni otsusega, tuleb kvalifitseerida „uueks abiks“ selle määruse artikli 1 punkti c tähenduses, kui nimetatud abikava kohaldatakse pärast kuupäeva, millest asjaomane liikmesriik oli komisjoni abi hindamise menetluses, mis selle otsusega lõpetati, teavitanud kui abikava kohaldamise lõppemise kuupäevast.

4. ELTL artikli 108 lõiget 3

tuleb tõlgendada nii, et

sellega ei ole vastuolus see, kui rahuldatakse ettevõtja taotlus maksta riigiabi, mis rakendati selles sättes ette nähtud teatamiskohustust rikkudes esiteks ajavahemikul, mis eelnes komisjoni otsusele, millega see abi tunnistati siseturuga kokkusobivaks, ning teiseks, kui ettevõtja taotles abi ajal, mil see oli õigusvastane, sest sellest ei olnud kõnealust institutsiooni teavitatud, kuigi abiga seotud investeering tehti ajal, mil abikava oli õiguspärane, sest abi kokkusobivus siseturuga oli tuvastatud komisjoni otsusega, arvestades et mõlemal juhul tasub abisaaja intressi summadelt, mille ta võib olla saanud ajavahemikul, mil abi loeti õigusvastaseks.

Arabadjiev

Bay Larsen

Xuereb

Kumin

Ziemele

Kuulutatud avalikult kohtuistungil 15. detsembril 2022 Luxembourgis.

Kohtusekretär

A. Calot Escobar

Koja president

A. Arabadjiev